

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

TIBET GLAS TIŠINE

Padmasambhava

**Potrebno je novo
obrazovanje**

**Sreća i
obrazovanje**

**Svemirski teleskop
James Webb**

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

10 | 2025. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 GLAS TIŠINE

Marijana Starčević Vukajlović

9 ISTINA

Nilakanta Sri Ram

10 PADMASAMBHAVA "IZ CVIJETA LOTOSA ROĐEN"

Lada Ilić Puharić

12 POTREBNO JE NOVO OBRAZOVANJE

Miguel Ángel Padilla

14 SREĆA I OBRAZOVANJE

Razgovor s prof. Thakuram S. Powdyelom

18 SVEMIRSKI TELESKOP JAMES WEBB

Florimond Krins

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branislav Vukajlović, Damir Krivdić

Lektura: Branka Žaja

Tehničko uredništvo:
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga
Ilica 36, 10000 Zagreb
Tel: 01/481 2222
web: www.nova-akropola.hr
e-mail: info@nova-akropola.com

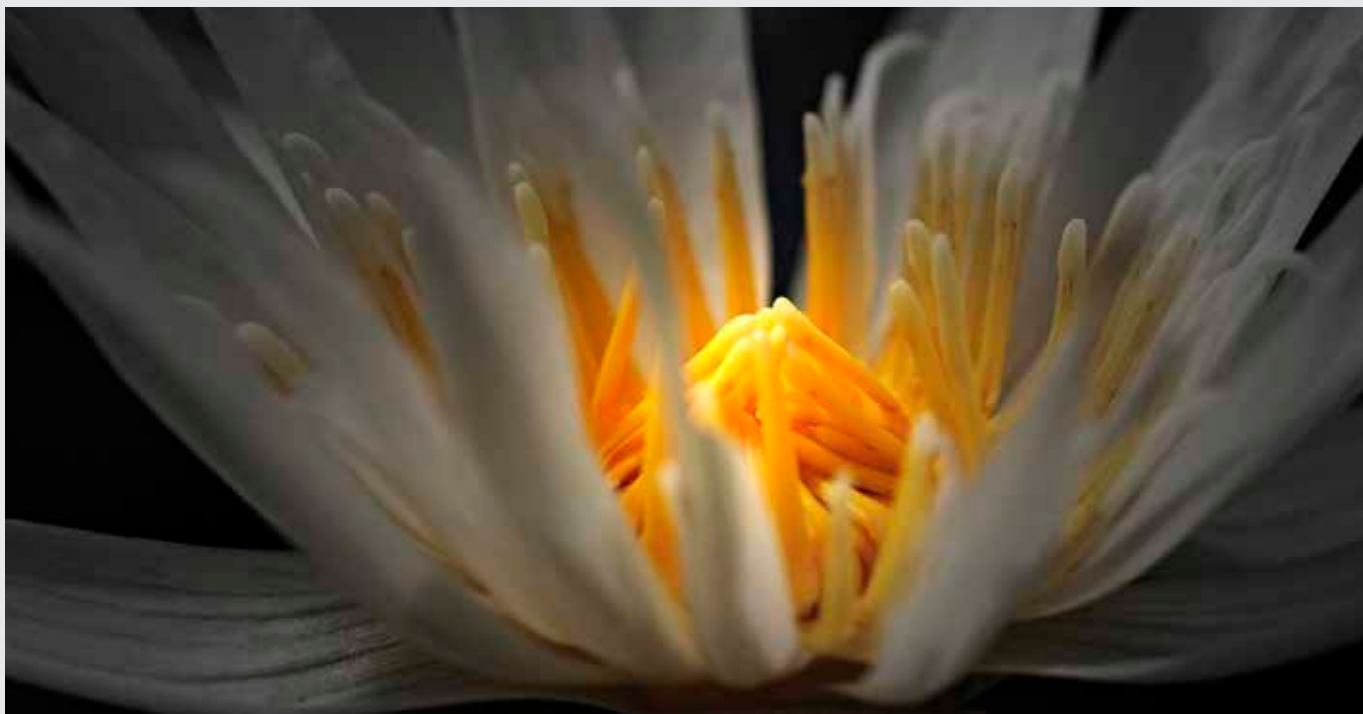

Ubezvremenoj riznici dubokih pouka mudrosti posebno mjesto pripada drevnom tekstu *Glas tišine* koji je stoljećima čuvala tajanstvena civilizacija Tibeta. Dio je *Knjige zlatnih pravila*, svetog teksta nepoznatog porijekla, napisanog simboličkim jezikom kojim su se u starim tradicijama prenosila višeslojna značenja. Zbog toga se ovakvi tekstovi niti ne daju sasvim pročitati, nego omogućuju postupno približavanje istinama i univerzalnim vrijednostima koje čuvaju. Koliko ćemo u tome uspjeti, ovisit će samo o nama, našoj spremnosti da ih prepoznamo i živimo u skladu s njima.

Sam simbolički naziv "glas tišine" svojim međusobno suprotstavljenim pojmovima dovodi u poseban položaj našu svijest i potiče je na pitanje: je li moguće istovremeno čuti i zvuk i tišinu? Često na stvari gledamo isključivo pa biramo jednu ili drugu, umjesto da ih povežemo i sagledamo u njihovom jedinstvu i tako dobijemo potpuno novu dimenziju pristupa stvarnosti. Upravo povezivanjem suprotnosti, koje se u prirodi međusobno harmonično nadopunjuju, nastaje nešto novo.

U drugom ključu *Glas tišine* nas podsjeća na to koliko smo toga prečuli jer su nam primamljivi zvuci iluzija svijeta odveli pažnju ili smo jednostavno bili udaljeni od svega, pa i od samih sebe. Glas ovog teksta simbol je poziva da naučimo slušati onu nutarnju tišinu koja priziva vječnost i beskraj, da odbacimo zaglušujuću buku izvanjskog i lažnog kako bismo otkrili neprolaznu stvarnost nutarnjeg i istinskog. 卐

Uredništvo

GLAS TIŠINE

Marijana Starčević Vukajlović

Put do konačne slobode u tebi je samome!

Ova jednostavna rečenica samo je jedna od mnogih mudrih poruka i savjeta koje sadrži knjižica *Glas tišine*. Koliko se god to činilo neobičnim, i nakon godina i godina druženja s njenim stranicama, još uvijek čitajući je otkrivamo nove istine i čini se da smo tek na početku razumijevanja tajne o kojoj govori, a koju jednostavno nazivamo život.

Poruke iz *Glasa tišine* dio su tibetske *Knjige zlatnih pravila*, svetog teksta koji sadrži temeljna učenja istočne filozofije. Kao ni ostali sveti tekstovi, ni *Knjiga zlatnih pravila* nema autora, niti se zna kada je napisana. Iznjedrila ju je tibetska civilizacija koja nam je još uvijek nepoznata, tajnovita i mistična. Tradicije govore da je Tibet "pupak svijeta", mjesto susreta neba i zemlje, i duhovno središte iz kojega čovječanstvo prima usmjerenja za svoj duhovni i materijalni rast i razvoj. Prema tibetskim legendama, ovdje borave "yogini s bijelih planina", božanska bića koja potiču i usmjeravaju ljudsku evoluciju.

Zapadni je svijet počeo otkrivati Tibet u 18. stoljeću dolaskom prvih misionara nakon kojih su uslijedili brojni znatiželjnici i avanturisti. Zapadom su kružile tajanstvene priče o dalekoj istočnoj zemlji i njenim

hramovima u čijim se podzemnim bibliotekama kriju drevni tekstovi na palminom lišću ili uklesani u kamenu. No, zbog izolacijske politike koju su tibetski vladari od davnina provodili, a koju je između ostalog omogućio i nepristupačni zemljopisni položaj ove zemlje, samo rijetki zapadnjaci uspjeli su ući u Tibet, a još je manjem broju njih dozvoljen pristup u tajne prostore hramova. Čak ni danas Tibet nije izgubio svoju mističnost.

Zahvaljujući Heleni Petrovnoj Blavatsky, ruskoj spisateljici i filozofkinji iz 19. stoljeća, postali su nam dostupni dijelovi *Knjige zlatnih pravila* koje je ona odabrala i sabrala u malu knjižicu pod nazivom *Glas tišine*.

Usprkos tisućama godina i kilometara vremenske i prostorne civilizacijske udaljenosti, ovaj tekst ni danas nije izgubio na svojoj aktualnosti. Ono što nam govori jednako je živo, istinito i potrebno čovjeku kao i onda kada je nastao. Namijenjen je onima koji traže odgovore na suštinska pitanja ljudskog postojanja: Tko sam?, Zašto sam ovdje?, Koji je smisao mog života i kako ga ostvariti?, a koja čovjek postavlja neovisno o prostoru i vremenu u kojem živi.

Kao i svi sveti tekstovi i *Glas Tišine* pisan je u simbolima čije je značenje slojevito i ne otkriva ga logički razum jer, kako kaže, "razum je veliki uništavatelj stvarnosti". Ova knjiga nam daje onoliko koliko smo u stanju primiti. Sposobnost razumijevanja njenih savjeta raste s našom spremnošću da ih primijenimo u svakodnevnom životu. Istinitost njenih poruka možemo provjeriti jedino tako da ih pokušamo živjeti.

Sam naslov knjige ima simbolično značenje. Što je "glas tišine"?

Psiha današnjeg čovjeka prepuna je zaglušujuće buke koju stvara sve veća užurbanost i zbrka suvremene civilizacije. Svakog dana preplavljeni smo mnoštvom podražaja. Imamo sve manje vremena za preispitivanje vlastitih stavova, sve manje snage za iskrenost prema samima sebi, sve manje nutarnje tišine za autentičnost. I tada prihvaćamo vrijednosti za koje često osjećamo da su isprazne i prolazne, no prihvaćamo ih jer svi to čine, i slijedimo "istine" onih najglasnijih samo zato što uspijevaju nadglasati ostale. Kako znati za koje se vrijednosti vrijedi boriti, u kojem smjeru treba krenuti?

Ako želimo pronaći svoje izgubljeno Ja, ako želimo krenuti putem istinskijeg i smislenijeg života, moramo učiniti prvi korak na tom putu, odbaciti metež vanjskog svijeta, smiriti psihi i okrenuti se vlastitoj nutрини.

*Kad prestane slušati mnoge, moći će razabrati
Jedan - nutarnji zvuk koji ubija vanjske.*

*Tek tada, i jedino tada, moći će napustiti područje
Asata, područje lažnog, da bi ušao u kraljevstvo Sata,
kraljevstvo istinitog.*

I jedino će tada duša čuti i sjećati se.

I jedino će tada nutarnjem uhu progovoriti

GLAS TIŠINE.

U svakom od nas prebiva *Tihi Govornik*, glas istine i savjesti, uvijek prisutan, mada rijetko čujan. Nadglasan je zvukovima svakodnevice, inercije, prepuštanja, strahova.

*Kada ti duša u pupoljku obraća uho na metež
svijeta, kad tvoja duša odgovara na riku Velike iluzije,
kad se prestrašena vrućim suzama bola, zaglušena kri-
cima jada tvoja duša poput stidljive kornjače povlači u
svoj oklop od egoizma, znaj, učenice, duša ti je svetište
nedostojno Tihog boga koji u njemu stanuje.*

Glas tišine pisan je za one koji su odabrali drukčiji put.

Karakteristike zemaljskog života

*Ova zemlja, o neuki učenice, samo je zlosretan ulaz što
vodi u sumrak koji prethodi dolini istinskog svjetla -*

*svjetla koje ništa ne može ugасiti, koje gori bez goriva i
stijenja.*

Pojam patnje ne treba tumačiti prema našim svakodnevним kriterijima boli i radosti. Ovo je patnja duše udaljene od svog Izvora i zarobljene u svijetu iluzija i materijalnih vrijednosti.

Sve što obuhvaća zemaljski život jest patnja jednostavno zato jer je sve prolazno, a u prolaznosti se ne mogu naći vječne vrijednosti.

*Bit materije i bit duha nikada se ne mogu sresti.
Jedno od njih mora nestati, za oboje nema mjesta.
Čiste vode vječnoga života, jasne i kristalne, ne mogu
se miješati s blatnjavim bujicama monsunske oluje.*

Mi smo oni koji biramo kojim ćemo putem krenuti. Ovo putovanje i nije ništa drugo nego naš svakodnevni život u kojem smo stalno u situaciji izbora kako reagirati, što učiniti, a životne okolnosti samo su kulise velike pozornice na kojoj smo glavni glumci.

*Danas možeš stvoriti svoju sutrašnju sreću. Ono
što svakog sata posiješ na "Velikom Putovanju" rada
žetvom posljedica, jer svijetom vlada neumoljiva
Pravda. Svojim moćnim i nepogrešivim zamahom
donosi smrtnicima dobro ili zlo.*

Tri dvorane

Oni koji su odabrali put prema "Dolini istinskog svjetla" moraju proći kroz tri dvorane, tri razine svijesti.

Helena Petrovna Blavatsky

*Ime prve dvorane je Neznanje - Avidya.
To je dvorana u kojoj si ugledao svjetlo dana, u
kojoj živiš i u kojoj ćeš umrijeti.*

Svi smo rođeni na ovom stupnju svijesti čija je osnovna značajka neznanje. Paradoksalno je spominjati neznanje u vremenu koje, po uvriježenom mišljenju današnjih ljudi, obiluje znanjima o kojima prošle civilizacije nisu mogle ni sanjati. No, koliko ljudi danas zna odgovoriti na sasvim jednostavno pitanje: koji je smisao i cilj mog postojanja kao ljudskog bića? Smisao, svrhovitost je glavni pokretač ljudske aktivnosti, znati zašto nešto radimo je ono što nas motivira i čini istrajnima, kreativnima, poduzetnima, nešto što jača samopouzdanje i osjećaj vlastite vrijednosti. Kako onda prihvatiti da najvažniji smisao, smisao života, ne znamo?

*Pogledaj mnoštvo duša. Gledaj kako lebde nad
uzburkanim morem ljudskog života i kako iscrpljene,
krvareći, polomljenih krila jedna za drugom padaju
na nemirne valove. Divlji ih vjetrovi bacaju, oluje pro-
gone, vrtlozi ih nose dok ih prvi veći ne proguta.*

Naša civilizacija pruža bezbroj informacija o pojavnom svijetu, onome koji se može vidjeti i opipati, no velike smo neznalice u stvarima koje se tiču naše

vlastite duše. U dvorani Neznanja počinje potraga za odgovorima. Onaj koji želi iz nje izaći, mora ustrajati u njihovom traženju.

*Ime druge dvorane je Učenje. U njoj će ti duša naći
cvjetove života, ali je pod svakim cvijetom skrupčana
zmija.*

U ovoj dvorani počinjemo naslućivati odgovore, otkrivamo "cvjetove života", no opasnost stalno vreba. Nemamo dovoljno iskustva da bismo mogli pravilno procijeniti vrijednost onoga što saznajemo, podložni smo oduševljavanju, intelektualiziranju. Čitamo mnoštvo knjiga, prakticiramo svakoake tehnike koje nam obećavaju brzo napredovanje na duhovnom putu, ali...

*Čestitanje samom sebi, učenice, nalik je visokom tor-
nju na koji se popela umišljena budala. Sjedi tamo u svo-
joj nadutoj samoći i ne vidi je nitko do ona samu sebe.*

Sva znanja koja steknemo u ovoj dvorani samo su štapovi na koje se oslanjamo pri uspinjanju na planinu istinske spoznaje. Ukoliko cilj svog putovanja ne osjećamo u vlastitom srcu i u njemu ne nalazimo putokaze, nikakvo znanje rođeno iz ovoga svijeta neće nas dovesti do kraja puta.

I zato...

*Ako želiš bez opasnosti proći drugu, ne zaustavljaj
se da udahneš omamljujući miris njezinog cvijeća...*

*Čim spoznaš vlastitu Ajnanu, napusti dvoranu
Učenja. Ova je dvorana opasna u svojoj podmukloj lje-
poti i korisna je samo kao iskušenje. Pripazi, lanu, da ti
duša zaslijepljena nestvarnim zračenjem ne bi zastala
i bila zarobljena njenim varljivim svjetlom...(koje)
zavodi osjetila, osljepljuje um i neopreznog napušta
kao olupinu.*

Omamljujuće svjetlo ove dvorane zrači iz dragulja čarobnjaka Mare, simbola ljudskih slabosti, koji je prema legendi na svojoj kruni nosio sjajni dragulj koji bi oslijepio onoga tko bi ga pogledao.

*Nesmotrena duša koja se ne uhvati u koštac s
podrugljivim demonom iluzije, vratit će se na zemlju
kao rob Mare.*

Prave odgovore koji će nas dovesti do kraja našeg puta naći ćemo u trećoj dvorani, dvorani Mudrosti.
*...dvorani koja leži tamo gdje se ne zna za sjene, gdje
svjetlo istine blista vječnim sjajem.*

Kako proći kroz ovu dvoranu i steći mudrost, kako napredovati putem istinske spoznaje?

*Sjeme mudrosti ne može niknuti i rasti u prostoru
bez zraka. Da bi živio i požnjeo iskustvo, umu su
potrebne širina i dubina i znaci koji će ga dovesti do
Dijamantne Duše. Ne traži ove znakove u kraljevstvu
Maye, već se uzdigni iznad iluzija...*

Traži puteve. Ali, o lanu, očisti svoje srce prije nego što započneš putovanje. Prije no što učiniš prvi korak, nauči razlikovati istinito od lažnog, prolazno od vječnog. A iznad svega nauči razlikovati Učenje glave od Mudrosti Duše, "Doktrinu Oka" od "Doktrine Srca"...

Ali, bolje je i neznanje nego učenje glave koje uza se nema Mudrost Duše da ga prosvjetljuje i vodi.

Dvorana Mudrosti nije kraj našeg putovanja. Iza nje se pruža Staza oslobođenja koja vodi na "drugu obalu", prema Dolini radosti i istinskog svjetla.

Ako kroz dvoranu Mudrosti želiš stići u Dolinu Blaženstva, ogradi čvrsto svoja osjetila, učenice, od strašne hereze odvojenosti koja te odvlači od drugih.

Osjećaj samoće, osjećaj da smo jedinka odvojena od ostalih jednako tako zasebnih jedinki, nesposobnost čovjeka da osjeti povezanost s ostalim ljudima i cijelom prirodom naziva se *Velika hereza*, velika zabluda koja nas odvaja od ispravnog puta. U našoj civilizaciji ova zabluda je općeprihvaćeno ponašanje i za to bismo mogli navesti bezbroj primjera. Naš samodovoljni stav gospodara i korisnika prirode izazvao je njeno zagađenje koje će osjećati i naši potomci. Emocionalno smo sve otporniji na nesreće, ratove, prirodne katastrofe koje se događaju nekom drugom, u nama udaljenim krajevima, sretni što se ne događaju nama. Dobro djelo koje ne očekuje ništa zauzvrat izaziva sumnjičavost jer uobičajeno je da se ništa ne dobiva besplatno, pa ni tuđa dobrota. Čovjek se sve više zatvara u oklop vlastitog egoizma, nepovjerenja, straha od drugih, jednako tako usamljenih ljudi.

Velika je zabluda misliti da oslobođenje vlastite duše nije povezano s oslobođenjem svih ostalih. Mi smo tek djelići jedne velike cjeline i ono što se događa svakom pojedinom dijelu, odražava se na cjelinu. Ne smijemo biti ravnodušni prema onome što se događa oko nas, ne smijemo se zadovoljiti praznim suosjećanjem i misliti da smo time ispunili svoju ljudsku dužnost. Potrebno je živo i aktivno djelovanje na otklanjanju uzroka.

Neka ti do duše dopre svaki krik bola, kao što lotos otvara svoje srce da bi upio jutarnje sunce.

Ne dopusti da goruće sunce osuši i jednu suzu bola prije nego što je ti sâm ne obrišeš iz oka onoga koji pati.

Pusti da ti svaka ljudska suza padne goruća na srce i neka tamo ostane, i nemoj je brisati sve dok ne nestane bol koja ju je izazvala.

Kako se otklanjaju uzroci patnje? Djelovanjem. Svakodnevnim, ustrajnim djelovanjem vođenim nesebičnošću, požrtvovnošću, vrlinom. Tako se iskazuje mudrost duše i napreduje na Putu.

Ne vjeruj da sjedeći u mračnoj šumi, u ponosnoj osami

daleko od ljudi, ne vjeruj da živeći od bilja i korijenja i gaseći žeđ snijegom s visokog gorja, ne vjeruj da će te sve to, o posvećeni, dovesti do konačnog oslobođenja...

Jesi li ugodio svoje srce i um s velikim umom i srcem cijelog čovječanstva? Jer, kao što u grmljavini Svete Rijeke odjekuju svi zvuci Prirode, tako i srce onoga "koji u rijeku želi ući" mora zadrhtati na svaki uzdah i misao svega što živi i diše...

Sij ljubazna djela i ubirat ćeš njihove plodove. Ne učiniti jedno djelo milosrđa, znači počiniti smrtni grijeh...

Zar ćeš prestati djelovati? Neće tako tvoja duša steći slobodu. Da bi dosegao nirvanu, čovjek mora doći do samospoznaje, a samospoznaja je plod djela učinjenih s ljubavlju...

Želiš li požnjati slatki mir i odmor, učenice, sjemenom zasluga zasij polja buduće žetve.

Sedam vrata

Na kraju putovanja još je jedna prepreka, posljednji ispit prije konačne pobjede. Ulaz u Dolinu istinskog svjetla zatvara sedam vrata. Svaka vrata otvara jedan

zlatni ključ koji simbolizira jednu vrlinu i može ih otvoriti samo onaj koji posjeduje tu vrlinu, onaj koji je sam postao vrlina. Ti ključevi su:

1. *DANA*, ključ milosrđa i vječne ljubavi;
2. *ŠILA*, ključ sklada između riječi i djela, ključ koji uspostavlja ravnotežu između uzroka i posljedice i ne ostavlja mjesta karmičkom djelovanju;
3. *KŠANTI*, nježna strpljivost koju ništa ne može uznemiriti;
4. *VIRAGA*, ravnodušnost prema užitku i boli, pobjeda nad iluzijom, opažanje jedino istine;
5. *VIRYA*, neukrotiva energija koja se iz blata zemaljskih laži probija do uzvišene Istine;
6. *DHYANA*, čija zlatna vrata jednom otvorena vode Narjola prema kraljevstvu vječnog Sata i njegovoj neprekidnoj kontemplaciji;
7. *PRAJNA*, čiji ključ čini čovjeka bogom, stvarajući od njega Bodhisattvu, sina Dhyani.

Onoga koji je došao do kraja svog putovanja, do oslobođenja vlastite duše, slavi cijela priroda.

Znaj, pobjedniče grijeha, jednom kada Sovani prijede sedmi Put, sva priroda uzdrhti u radosnom strahopoštovanju i osjeti se pokorenom. Srebrna zvijezda odsvjetluca novost noćnom cvijeću, potočić odžubori priču kamenčićima, tamni će je oceanski

valovi prenijeti stijenama o koje se lome, mirisavi povjetarci otpjevati dolinama, a ponosni će borovi tajnovito šaputati: "Gospodar je rođen...".

Današnjeg čovjeka od tog dalekog cilja dijeli još puno napora i nastojanja, još puno stranputica i lutanja jer ne postaje se arhan, o lanu, u onom životu u kojem duša po prvi put osjeti čežnju za konačnim oslobođenjem. No, nikome se ne uskraćuje mogućnost da krene putem vrline. Zar svakodnevno nemamo brojne prilike u kojima možemo biti plemenitiji, nesebičniji, humaniji, bolji ljudi?

Ali ako pokušaš i ne uspiješ, o neustrašivi ratniče, ne gubi hrabrost, i dalje se bori i uzvрати na svaki udarac...

Zapamti, ti što se boriš za oslobođenje čovjeka, svaki je poraz uspjeh, i svako će iskreno nastojanje jednom uroditi plodom. Stabljike svetog sjemena što niknu i neopažene izrastu u duši učenika, jačaju pri svakoj novoj kušnji, svijaju se kao šaš, ali se nikad ne lome, niti ikad mogu nestati. A kad dođe njihov čas, one procvjetaju.

Put od tisuću milja počinje prvim korakom, kaže izreka. Već danas možemo učiniti prvi korak i izvojevati prvu pobjedu. Krenimo, dakle, na veliko putovanje oslobođenja čovjeka. 卐

ISTINA

Nilakanta Sri Ram

Što je Istina? Je li tek ono što se obično misli pod istinitim govorom, izbjegavanjem pretvaranja, potpunom iskrenošću prema sebi i drugima? Je li postupanje u skladu s onim što smatramo ispravnim, bez obzira na posljedice koje to za nas ima? Što je Istina koju pišemo velikim slovom I? Je li tek apstrakcija u kojoj tražimo uporište usred nezadovoljavajućeg tijeka vremena? Istina je sve to, no postoji li veći pogled na Istinu, iz kojeg sve ovo proizlazi?

Kada kažemo Istina, u našoj predodžbi postoji element apsolutnog, ideja da je Istina primarna po prirodi, a ne sekundarna ili izvedena iz nečega.

Kada se netko izražava onakvim kakav zaista jest, on je tada nesumnjivo istinit u djelovanju, vjeran sebi. To je djelovanje, a djelovanje je druga strana bića. Istina čovjekova bića jest ono što on nosi duboko u sebi, a ono što čini i kako ga drugi doživljavaju, mora proizlaziti iz te istine, biti njen odraz. Iskrenost, potpuna odsutnost dvostrukosti, element je potrage za Istinom koja leži u najdubljoj nutрини bića i ne proizlazi iz izvanjskih stvari.

U svakom biću postoji istina, to je istina njegova

bića, ono što on u svojoj biti jest, a što ne mora biti jednako dojmu koji ostavlja pa čak ni onome što čini. Upravo tu istinu moramo prvo otkriti u nama samima kako bismo je mogli vidjeti u drugima.

Svaka je vrlina oblik istine, no što je vrlina? To je riječ o kojoj se puno raspravlja. No, u osnovi, vrlina je ona kvaliteta pomoću koje nešto ostvaruje svoj učinak, kao kada kažemo: ovo je zaista dobro. To je učinak koji proizlazi iz same prirode stvari. Ako je istina priroda stvari, tada je vrlina moć koja pripada toj stvari i koja je s njom povezana, kao što su u indijskoj filozofiji povezani Bog i *Shakti* (Moć). To gledišće u skladu je s korijenom riječi vrlina, od lat. *vir* ili *virtus*, što znači energija. Upravo zbog tog tumačenja Ruskin¹, na primjer, vrlinu označava muževnom hrabrošću. Vrlina se nalazi u ispravnom korištenju i raspodjeli energije.

Ako je Istina priroda našeg bića, a sve vrline načini na koje energija tog bića djeluje, tada su sve vrline oblici Istine. Istina je biće, vrlina je činjenje ili djelovanje. Međutim, biće i djelovanje ne mogu se razdvojiti, jer nitko ne može činiti ili djelovati osim onakav kakav *jest*, na bilo kojoj razini. 卐

¹ John Ruskin (1819.-1900.), engleski viktorijanski erudit.

PADMASAMBHAVA

"IZ CVIJETA LOTOSA ROĐEN"

Lada Ilić Puharić

Padmasambhava je jedan od onih ljudi čiji je život zaogrnut velom tajni i legendi. U Tibetu je poznat i kao *Lopon Rinpoche* ("Dragocjeni dragulj"), a nerijetko ga se naziva i "drugim Buddhom".

Ne može se sa sigurnošću ustvrditi kada se budizam pojavio u Tibetu, budući da najstariji povijesni zapisi iz 7. stoljeća već govore o sukobu budizma i tradicionalne religije *bon* (od *bon* – svećenik, vrač). Prema legendi, njegovo pojavljivanje seže u 4. stoljeće i pripisuje se kralju Songtsenu Gampu, prvom velikom poznatom vladaru, osnivaču grada Lhase. Kralj se oženio dvjema kraljevnama, jednom nepalskom, drugom kineskom. Obje odgojene u budističkoj tradiciji, preobratile su ga, zbog čega su ih kasnije štivali kao dvojnu inkarnaciju božice Tare, zaštitnice Tibeta.

Sve do dolaska kralja Trisonga Detsena na vlast (758.-797.), budizam je živio samo na dvoru. On je u Samyeu pokraj Lhase odlučio izgraditi prvi budistički samostan u Tibetu. Ovdje su se obrazovali prvi budistički svećenici koji su ova učenja potom prenosili narodu. Povijesni izvori kažu da je Padmasambhava stigao u Tibet sredinom 8. stoljeća upravo na poziv kralja Trisonga Detsena. Jedna od priča iz Padma-

sambhavina života, koja ujedno govori i o razlozima njegova dolaska u Tibet, kaže da samostan nikada ne bi bio izgrađen bez njegove pomoći.

...Kralj Trisong Detsen pokušao ga je sagrađiti, ali mjesto nije bilo prikladno posvećeno i uz to su zli duhovi priječili gradnju; zid koji bi za dana bio podignut, sljedeće bi noći bio srušen. Neki su kraljevi svećenici izjavili da samo svećenik obdaren nadnaravnim moćima može izaći na kraj zlodusima. Jedan veliki pandit, pozvan iz Indije, nije ih mogao pobijediti te je savjetovao kralju da pozove Padmasambhavu kao jedinog koji bi zloduhe mogao pokoriti. Doista, čim je došao u Samye, Padmasambhava je bacio blaga u jezera kako bi odobrovoljio duhove. Malo-pomalo, on pokori bogove, božice i demone tako da svi oni prionuše izgradnji hrama koji su prije uništavali. Ljudi su radili danju, a duhovna bića noću. Tako je samostan ubrzo bio završen.

Božansko rođenje

Samo rođenje Padmasambhave smješta se u zemlju Ugyen koja se nalazi između Afganistana i Kašmira (današnji Pakistan). Predaja govori da su u to doba ljudi Ugyena bili poznati po magičnim moćima i tajnim

formulama pomoću kojih su stjecali sposobnost vladanja prirodnim silama. Legenda o Padmasambhavinom podrijetlu i rođenju još je i danas živa i govori o neizmjerljivo bogatom i moćnom kralju Indrabodiju koji je živio u Smaragdnoj palači, u gradu Jatumatiju. Imao je jednog sina i nasljednika, no dogodi se da mu sin jedinac umre. Nesretni je kralj usrdno molio i prinosio žrtve bogovima te je, ne bi li dobio nasljednika, razdijelio svoje bogatstvo narodu kao milostinju. Kako unatoč tome njegove molitve nisu bile uslišane, izgubio je svaku vjeru pa naredi da se unište slike i kipovi božanstava te sveti spisi. Božanstva i duhovi zaštitnici razjariše se i poslaše strašno nevrijeme u obliku silnog vjetrova, grada i krvi. Sažaliviši se nad napaćenim narodom, Avalokiteshvara¹ se obrati Amitabhi², zaštitniku čovječanstva, moleći pomoć za narod Urgyena. Amitabha razmisli i odluči da će se u liku Padmasambhave roditi iz cvijeta lotosa, usred jezera Dhanakosha. Otud će kasnije dobiti ime: Padmasambhava – "Iz Cvijeta Lotosa Rođen".

Kralju Indrabodiju je ovo rođenje bilo objavljeno u molitvi, uz nalog da prihvati dijete za svoga nasljednika i pruži mu zaštitu. I doista, kada je kralj u pratnji svog ministra stigao do jezera Dhanakosha, ugledali su veliki lotosov cvijet u kojem je sjedio divan dječak. Kralj mu se poklonio i upitao ga bi li krenuo s njim, na što mu dječak odgovori: "Idem s tobom jer sam na ovaj svijet došao da bih koristio svim živim bićima, da bih nadjačao zlo i širio učenje Buddhine."

Padmasambhavin put

Padmasambhava je, poput Buddhine, odgajan u kraljevskoj palači, okružen svim blagodatima koje kraljevski život nosi sa sobom. Međutim, iako je već i sam postao kraljem, napušta raskošni dvorski život. Putuje sjevernom Indijom i uči od mnogih učitelja dok, na kraju, i sam nije postao poznat kao "Putujući učitelj".

Tibetanci vjeruju da se Padmasambhava pojavio kao nova inkarnacija samoga Buddhine kako bi svijetu izložio mogućnost življenja *Vajrayane* (od *vajra* na sanskritu – munja, dijamant), Puta munje ili Puta dijamanta. Legenda kaže da je Buddha Sakyamuni u tajnosti prenio učenje Vajrayane osamdesetčetirima *mahasiddhasima* ("onima koji posjeduju veliku moć") i prije svoje smrti preurekao Padmasambhavino rođenje riječima

*Nakon moje smrti, doci će jedan drugi Buddha
jedan s većom snagom od mene
jedan sa snagom da prenese učenje Vajrayane u svijet.*

¹ „Onaj koji je sklon svijetu“, zaštitno božanstvo Tibeta (tib. Chenrezi).

² „Beskrajni bljesak“, „Beskrajna mudrost“. Jedan od Buddhine koji su se odrekli nirvane. Za njih se u Tibetu vjeruje da neprestano motre na sva bića i, kada je potrebno, utjelovljuju se kako bi im pomogli na putu evolucije.

Vajrayana – Put munje, Put dijamanta, a naziva se još i "Izravni put" – temelji se na učenju da je moguće postići oslobođenje iz kruga neprekidnog rađanja i umiranja tijekom jedne inkarnacije. Takav put, međutim, posut je velikim zamkama jer "putnik" u jednoj inkarnaciji nailazi na kušnje s kojima bi se inače susretao u više njih. Zbog toga je Padmasambhava isticao iznimnu važnost učitelja kao voditelja na Putu, onoga koji je Put već prošao i zato ga može pokazati drugima. Bez takvog učitelja (sanskrtski *guru*; tibetanski *bla-ma*, od čega dolazi lama) nije moguće krenuti putem Vajrayane. Ovo učenje razlog je što se u Tibetu velika važnost pridaje štovanju lame, a tibetanski se budizam naziva još i lamaizam.

Smatra se da je Padmasambhava u Tibetu boravio pedesetak godina šireći Buddhino učenje. Njegovo je djelovanje bilo od velike važnosti za razvoj tibetanskog budizma. Naime, iako je Buddhino učenje još u 4. stoljeću bilo prisutno u Tibetu, Padmasambhava je prvi uspostavio sustav učenja u koji je utkao i neka od lokalnih tibetanskih vjerovanja. Jedna od kasnije ustanovljenih škola tibetanskog budizma, a koja se zasniva na učenjima Padmasambhave, je *Nyingma* škola. Učenje koje ona prenosi temelji se na tri izvora: "Usmenoj predaji", "Čistom viđenju" i "Tekstovima riznica".

"Usmena predaja" predstavlja sve ono što je Padmasambhava otvoreno poučavao u vrijeme svog boravka u Tibetu. "Čisto viđenje" su sakupljena iskustva kasnijih učitelja, to jest njegovih učenika, dok su "Tekstovi riznica" učenja koja je Padmasambhava sakrio. Naime, uvidjevši nepogodnost vremena za otkrivanje svih učenja, sklonio je stotine njih u obliku tekstova, slika ili obrednih predmeta kako bi bili od koristi budućim naraštajima. Tijekom progona budizma od strane kralja Langdarme početkom 9. stoljeća brojni su tekstovi iz tog najranijeg razdoblja tibetanskog budizma bili sakriveni pod stijene, u pećine i na druga mjesta kako bi se spriječilo njihovo uništenje. Mnogi od njih bili su otkriveni tijekom sljedećih stoljeća. Nazivaju se *Terme*, naziv koji potječe od tibetanske riječi *gter* u značenju "riznica". Otuda i naziv "Tekstovi riznica". Jedan od tih tekstova je i *Bardo Thödol*, danas poznatiji kao "Tibetanska knjiga mrtvih".

Smatra se da je od 7. stoljeća pa sve do kineske okupacije Tibeta 1950. godine budizam bio taj koji je ponajviše oblikovao i nadahnjivao svakodnevni život ljudi "Zemlje snijega", a glavna zasluga za to pripada velikom učitelju Padmasambhavi. 卐

POTREBNO JE NOVO OBRAZOVANJE

Miguel Ángel Padilla

Svaki put kada se problem obrazovanja pojavi u javnoj raspravi, izazove veliku polemiku u društvu, premda vrlo brzo pada u drugi plan pred naletom novih vijesti koje naizmjenično privlače pozornost medija. No, rasprave o obrazovanju najčešće se bave samo formalnim aspektima koji, iako mogu biti važni, ne bi smjeli utjecati na jasnoću o temeljnim postavkama obrazovanja.

Zapitajmo se: čemu služi obrazovanje? Koja je, ili koja bi trebala biti, njegova svrha? Treba li služiti gospodarstvu, poslovanju, društvenoj stabilnosti, političkim tendencijama ili religijskim uvjerenjima? Ili bi njegov cilj trebao biti sam čovjek, njegov cjelovit i potpun razvoj?

Nažalost, dovoljno je nepristrano promotriti naše obrazovne sustave kako bismo uočili da su oni više usmjereni na formiranje stručnjaka za gospodarski sustav proizvodnje, kojim upravljaju zakoni ponude i potražnje na tržištu rada, nego na razvoj ljudskih potencijala i kvaliteta, koji bi čovjeku omogućili da se u potpunosti ostvari kroz postupni razvoj tijekom svog životnog puta i bolje razumijevanje tajni prirode i čovjeka.

Etimološko značenje riječi "obrazovanje" dolazi od latinskog *educere* – izvući iznutra. To upućuje da je obrazovanje proces koji iz svakog pojedinca treba "izvući" njegove unutarnje kvalitete i sposobnosti svoj-

stvene ljudskoj prirodi. Ovakvo obrazovanje polazi od pretpostavke da u svakome postoji nutarnji potencijal koji čeka da bude ostvaren. Obrazovati znači probuditi taj potencijal i omogućiti njegovu realizaciju. Da bi to bilo moguće, obrazovanje nam treba pomoći u upoznavanju samih sebe i usklađivanju različitih aspekata našeg bića.

Ovakvo shvaćeno obrazovanje zadržava osjećaj jedinstva koji pruža harmoničnu i cjelovitu viziju svijeta i sebe samoga, znanje koje povezuje sva znanja, obuku koja pomaže integrirati i usmjeravati sve naše ljudske sposobnosti. Različiti izrazi kulture – znanost, religija, socio-politika i umjetnost – sjedinjuju se u filozofskoj viziji koja im daje dubinu i jedinstvo, kao što se četiri strane piramide sjedinjuju u jednoj točki, i postaju komplementarni putevi u traženju istine i ljudskog ostvarenja.

Takvo integralno obrazovanje bilo bi za čovjeka najbolji temelj za upoznavanje samog sebe, ljudske prirode općenito i naše vlastite specifične stvarnosti; poticalo bi znanje i razvoj naših unutarnjih kvaliteta i dubokih poziva duše, onoga što je Platon nazvao "sklonostima duše". Takvo obrazovanje pridonijelo bi harmonizaciji čovjeka i pomoglo mu u pronalaženju njegovog prirodnog mjesta u čovječanstvu i životu.

Međutim, naši današnji obrazovni sustavi sve se više udaljavaju od tog sveobuhvatnog pristupa, zane-

maruju svoju odgovornost, prepuštajući je uglavnom masovnim medijima, koji, ne zaboravimo, nemaju za cilj čovjekovu formaciju nego ekonomsku isplativost. Zbog toga danas imamo mlade ljude sa sveučilišnom diplomom koji su istovremeno u općekulturnom smislu neobrazovani, nesposobni prosuđivati i razumjeti svoje vrijeme ili sebe.

Prava sloboda, temelj ljudskog stanja, mora se prvo probuditi unutar čovjeka. Ona se rađa u srcu i umu – jer jedino znanje čovjeku doista daje "krila", a ne neka kemijska formula u konzervi.

Za cjelovito obrazovanje nužno je krenuti od dubokog razumijevanja kulture. Ona se ne može svesti na folklornu raznolikost, nego treba obuhvaćati znanje cjelokupnog čovječanstva, od prapovijesnih civilizacija do danas, izraženo u trajnim vrijednostima, znanstvenim spoznajama, vjerovanjima i iskustvima koje je čovječanstvo prenosilo s generacije na generaciju.

Snaga primjera još je jedan ključni čimbenik obrazovanja bez kojeg nema prijenosa znanja. Primjer oživljava znanje i odmah ga čini korisnim. Ako nešto smatramo vrijednim, ali to ne nastojimo živjeti, uništavamo tu vrijednost. Primjeri odgajatelja, roditelja, javnih osoba, umjetnika, sudaca, kao i vladajućih društvenih modela, djeluju kao katalizatori. U njihovoj prisutnosti pojedinac im nastoji postati sličan. Zato su antički filozofi savjetovali da se okružimo lijepim i skladnim stvarima, dobrim prijateljima, herojskom literaturom i slikama koje

u nama bude istu tu ljepotu i sklad, volju i snagu u suočenju s nedaćama.

Kad obrazovanje u nama probudi razlučivanje o tome što je pravedno, lijepo, istinito i dobro u nama, taj se uzvišeni osjećaj ogleda u dobrim navikama zbog kojih mnogi budući zakoni i zabrane postaju nepotrebni.

Obrazovanje mora predvidjeti potrebe i izazove budućnosti, mora predvidjeti i razvijati kvalitete i znanja koja će čovjeku omogućiti suočavanje s izazovima. Ali ne smijemo zaboraviti da prava svrha napretka nije izum korisnih pomagala, nego ostvarenje humanističkih ciljeva koji moraju biti svrha svakog poduhvata. Potrebni su nam inženjeri, liječnici, pekari i pravnici, ali prije svega su nam potrebni moralni muškarci i žene, gospodari samih sebe, s najvišim ljudskim kvalitetama.

Važno je znati kako postaviti čovjeka u njegovu stvarnost i vrijeme, ali ne kao ograničavajući okvir koji guši njegove težnje, nego kao polazište odakle treba krenuti u ostvarenje najboljeg. Obrazovanje ne smije služiti samo prilagodbi čovjeka, nego mora poticati idealizam, polazeći od poznate stvarnosti koje se ne bojimo i koju želimo poboljšati – kroz umjetnost, znanost, socio-politiku ili religiju.

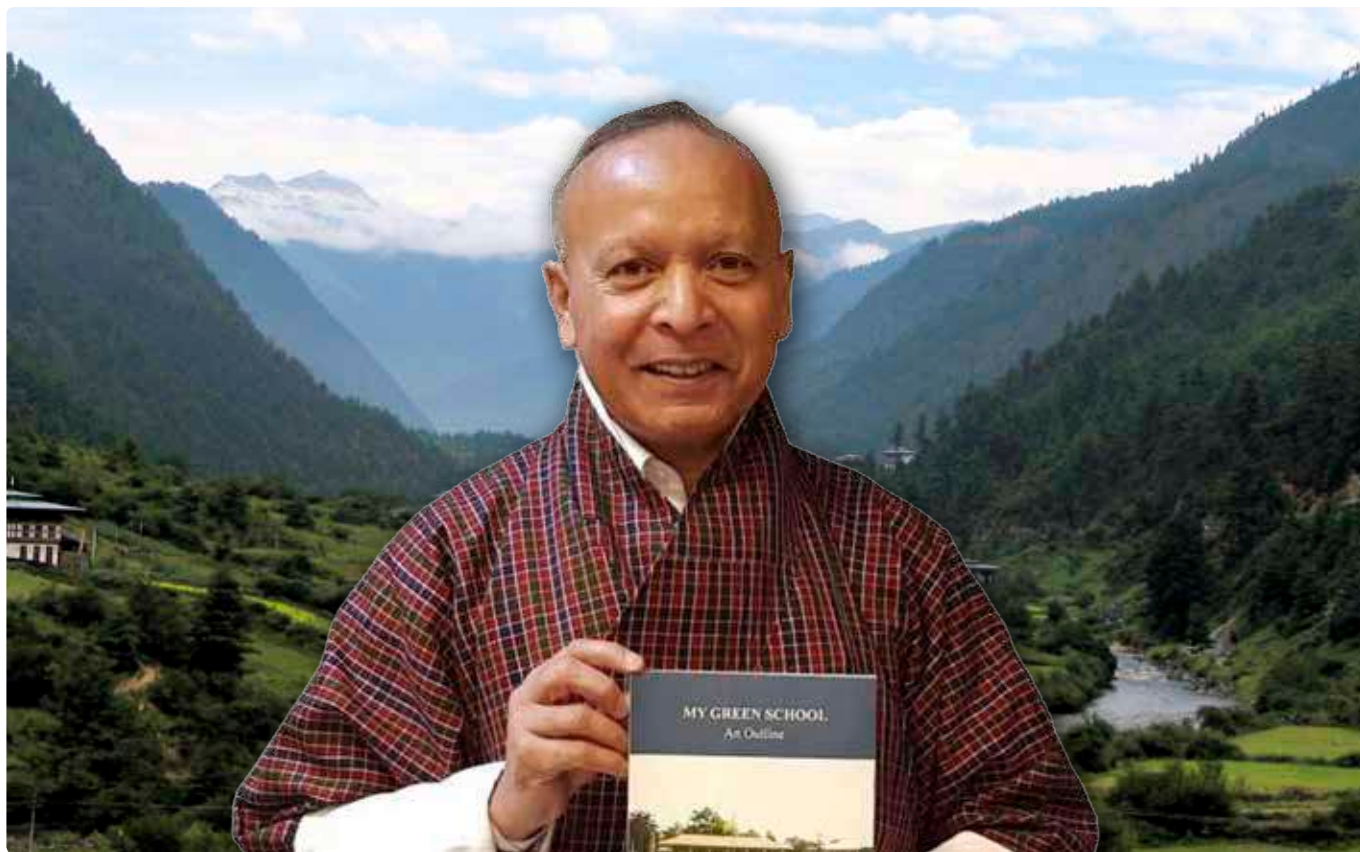
Platon je govorio da je u obrazovanju važno ujediti "glazbu" za dušu i "gimnastiku" za tijelo. Ta nužna komplementarnost tijelu daje snagu, zdravlje i disciplinu, a duši razvoj sposobnosti kao što su razlučivanje, intuitivni osjećaj za ljepotu, razvoj dobrote, ljubavi i prepoznavanje pravde.

Možda je najdublja filozofija ona koja se zalaže za proces obrazovanja koji razvija našu ljudsku prirodu u njezinoj trostrukosti, Volji, Ljubavi i Inteligenciji, kanaliziranu kroz uređen um, harmoničnu psihu, aktivnu životnu snagu i zdravo tijelo.

Budući da je obrazovanje temelj prijenosa kulture, a kultura nevidljiva osnova svake civilizacije, svi njezini plodovi – gospodarska i društvena stabilnost, napredak u medicini i pravu, razvoj umjetnosti, pa i samo utjelovljenje principa dostojanstva i solidarnosti – počinju se rušiti kada nestanu filozofske vrijednosti i univerzalni principi koji su ih rodili. Tada ostaju samo prazne kulturne forme, nesposobne regenerirati ili ponovno oživjeti vječne principe života.

Obrazovni sustavi trebali bi se ponovo kritički preispitati i zapitati odgovaraju li doista cjelovitom ostvarenju čovjeka. 🏠

Sa španjolskog preveo: Boris Kučalo

SREĆA I OBRAZOVANJE

Razgovor s profesorom Thakurom S. Powdyelom

Članovi Nove Akropole Indije razgovarali su s profesorom Thakurom S. Powdyelijem, prvim demokratski izabranim ministrom obrazovanja Kraljevine Butan. Odgajatelj po izboru, uvjerenju i žaru, Powdyel je u Butanu cijenjen zbog poticanja ostvarenja ustavom zajamčenog prava na obrazovanje. Vršeci svoju dužnost ministra rijetko viđenom požrtvovnošću, integritetom i nesebičnošću, zaslužio je brojne međunarodne nagrade kao što su *Gusi Peace Prize* i *Global Education Award*. Često su ga opisivali kao ministra obrazovanja koji je više od svih ministara na svijetu proputovao pješke.

Powdyelova vizija holističkog obrazovanja opisana je u knjizi *My Green School*. Knjiga je postala temelj reformske strategije koju je 2009. godine usvojilo Ministarstvo obrazovanja Butana te je prevedena na više svjetskih jezika. Napisana je s namjerom obogaćenja obrazovnog iskustva obuhvaćanjem višestrukih dimenzija života, ne zaustavljajući se na intelektual-

nom elementu. Osam kardinalnih elemenata Zelene škole, kako je predstavljeno u *Sherig Mandali*, prepoznaje važnost prirodnog okoliša, društva, kulture, intelekta, akademskih disciplina, estetike, duhovnosti i etike za holističko obrazovno iskustvo kojem je cilj potaknuti razvoj dobro integriranih, skladnih pojedinaca i društava te, u konačnici, pomoći u izgradnji boljeg svijeta.

S filozofskog aspekta, otkrivanje ljudskog potencijala bitan je atribut obrazovanja i od nezamjenjive je vrijednosti. Što zapravo znači biti ljudsko biće? Što nas čini posebnima?

TSP: Imamo posebnu privilegiju biti rođeni kao ljudska bića. U Butanu koristimo izraz *milu rinpoche*, što znači "dragocjeno ljudsko biće". Ljudska bića, kao najrazvijenija vrsta među svim koje poznajemo, stoje na pijedestalu u odnosu na druga bića. Arhitektura ljudskog tijela razlikuje se od arhitekture drugih vrsta. No, ono po čemu se više ističemo su drugi darovi, spo-

sobnosti i mogućnosti ljudske vrste. Možemo misliti... Možemo stvarati... Možemo se čuditi... Možemo se pitati... Ali istovremeno, možemo uništiti... možemo nanijeti štetu... stvoriti pustoš. Nismo ovdje da zgovaramo ovo drugo. Imamo sposobnost razmišljanja, zamišljanja viših vrijednosti i ideala. Možemo težiti višoj razini ostvarenja.

Sa svojim jedinstvenim darovima, svojom jedinstvenom prisutnošću, možemo nastojati uzdići svoju svijest na razinu Buddhe, Krista, Proroka i drugih velikih ljudskih bića. Ali u isto vrijeme, možemo se svojim mislima i djelima degradirati na vrlo nisku razinu.

Jedan od najvažnijih aspekata koji nas razlikuje od drugih vrsta je naša "božanstvenost" – sposobnost da budemo veći, uzvišeniji, produhovljeniji. Tome smo svjedočili kroz povijest čovječanstva. Iz naše vrste potječu avatari i superiorna ljudska bića kao što su Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Abraham Lincoln i veliki znanstvenici, pisci i filozofi. Vrlo često zaboravljamo na svoju svetost, svoju uzvišenu prirodu i djelujemo vođeni navikama uma koje ne priliče pripadnicima ljudske vrste. Kao ljudska bića, možemo učiniti svijet humanijim, mirnijim i ljepšim mjestom. Nijedna druga vrsta nema ovu sposobnost i dar. Stoga, ovaj dar božanstva, ljudskosti, dobrote i dobre volje dugujemo našim društvima, našim institucijama, našim nacijama. Moramo primijeniti inteligenciju ljudskog uma, dar ljudskog srca i dobrotu djela za boljitak ovoga svijeta.

Možemo razlučivati između ispravnog i pogrešnog, između istine i laži, između dobrog i lošeg. Vjerujem da je važno poštovati, čuvati i slaviti ovaj potencijal, ovu dimenziju "božanskog" u nama koju posjedujemo... koja jesmo.

To su radili stari Grci, Rimljani, velika civilizacija Harappa i Mohenjo Daro te drevna kineska civilizacija. Te velike civilizacije bile su plod onih velikih ideja, ideala i snova koje su ljudska bića mogla vidjeti i do kojih su se uzdigli. Njihove civilizacije, njihove kulture, njihova otkrića, izumi, umjetnost, kiparstvo, glazba, filozofija, književnost, jezik, povijest, humanističke znanosti, označavaju posebne sposobnosti i kvalitete ljudske vrste.

Možete li nam pojasniti koncept bruto nacionalne sreće u kontekstu istinskog značenja napretka i razvoja?

TSP: Butan i svijet trebaju prepoznati i zahvaliti se četvrtom kralju, Njegovom Veličanstvu Jigmeu Singyeu Wangchucku, što je osmislio i objavio svijetu ovu jedinstvenu viziju holističkog i održivog modela

razvoja što je nazvao bruto nacionalna sreća (BNS). Taj model predstavlja značajan odmak od konvencionalnog poimanja razvoja mjerenog bruto domaćim proizvodom (BDP) za koji je Njegovo Veličanstvo smatralo da je jednodimenzionalna, izrazito redukcionistička i utilitaristička metoda. Takva mjera razvoja uzima u obzir samo jedan čimbenik – materijalni ili gospodarski čimbenik – koji je previše neadekvatan i nepouzdan da bi mogao dati osjećaj cjelovitog razvoja društva jer život je raznolik, suptilan, lijep, višeslojan, višedimenzionalan, s toliko puno aspekata.

Najdublja čežnja ljudskih bića – kroz vrijeme i prostor, od kontinenta do kontinenta, hemisfere do hemisfere, od obale do obale, od zemlje do zemlje – jest postizanje sreće.

Model Njegova Veličanstva cjelovitiji je i održiviji, koristi više varijabli koje uzimaju u obzir ne samo materijalne potrebe nego i najdublje potrebe ljudskog bića povezane s njegovom dobrobiti. Najdublja čežnja ljudskih bića – kroz vrijeme i prostor, od kontinenta do kontinenta, od hemisfere do hemisfere, od obale do obale, od zemlje do zemlje – jest postizanje sreće.

Stoga se ne bismo smjeli smatrati pukim ekonomskim potrošačima i proizvođačima materijalnih dobara. Razvoj mora uključivati i nematerijalne, neekonomske dimenzije koje život čine vrijednim, smislenim i ispunjenim te ih mora njegovati i poticati.

Kao društvena bića, imamo sposobnost raditi s drugima, uvažavati jedni druge, naše društvene vrijednosti, osjećaj pripadnosti i jedinstvenosti, sposobnost da radimo zajedno, stvaramo prijateljstva, sposobnost da vjerujemo jedni drugima, da budemo iskreni i otvoreni jedni prema drugima, sposobnost da volimo, sposobnost solidarnosti, sposobnost volontiranja, sposobnost da slavimo svoje trenutke radosti, kao i sposobnost da tugujemo i poštujemo trenutke tišine u vrijeme tuge. Budući da ograničeno i usko mjerilo BDP-a ne može obuhvatiti tu ljepotu i složenost cjelokupnog opsega našeg razvoja, vjerujemo da će BNS pružiti cjelovitiju razvojnu paradigmu.

Postoje četiri čimbenika nazvana "stupovi" koji podržavaju arhitekturu BNS-a. Prvi stup je **omogućavanje uravnoteženog i pravičnog, održivog društveno-gospodarskog rasta**. BDP se ne bavi jednakošću ili socijalnom ravnotežom sve dok postoji proizvodnja i potrošnja te povećanje prihoda i nacio-

nalnog dohotka. Ali za BNS, rast mora biti uravnotežen i pravičan.

Sljedeći stup odnosi se na **integritet naše Majke Prirode**. Za definiranje odnosa između ljudske vrste i planeta Zemlje, potrebno je poštovanje prema njegovoj svetosti. Ovaj planet nije dom samo nama nego i beskonačnoj raznolikosti drugih vrsta poput životinja, ptica i drugih oblika života. Dakle, tvrditi da svi njegovi resursi pripadaju nama da ih po volji koristimo, iskoristavamo i zlorabimo, krajnje je neodgovoran i nepromišljen stav. Zato BNS poštuje svetost Zemlje, tla po kojem hodamo, vode koju pijemo, zraka koji udišemo, kisika koji primamo i trebamo, mirisa, zvukova, prizora koje opažamo.

Moramo slaviti tu obilnu raznolikost koju ne samo da naša osjetila mogu percipirati, nego nam je nužna za prehranu. Međuvladin panel Ujedinjenih naroda za klimatske promjene proglasio je crveni alarm za naš planet. Stručnjaci za klimu pokušavaju zauzdati emisije ugljika kako bi ograničili globalno zagrijavanje na 1,5 °C. Ali, hoće li to biti moguće bez promjene ljudskog ponašanja, bez osjećaja odgovornosti?

Ako izgubimo iz vida tko smo, moglo bi doći vrijeme kada ćemo postati monokulturni svijet bez raznolikosti, ljepote ili nijansi.

Treći stup: **naša kultura**, naša tradicija, naše naslijeđe! Sve zemlje i zajednice imaju svoju kulturu, izražavanje onoga tko smo kao narod, kao društvo, kao nacija. Kultura nam daje osjećaj jedinstvenosti, osjećaj identiteta, osjećaj pripadnosti i osjećaj osobnog integriteta i poštovanja. Zajednica ili narod bez kulture bili bi dolina suhih kostiju. Način na koji se odijevamo, na koji pjevamo, plešemo, sviramo, pripremamo jela i pića, izvodimo sportove i igre, umjetnost i arhitektura, naše vrijednosti, pogled na svijet, ideali, nade, snovi, strahovi, praznovjerja, stvarni osjećaj tko smo; opipljivo i nematerijalno, očitovano i suptilno, objektivno i subjektivno – sve to i još više spada u domenu kulture.

Ako izgubimo iz vida tko smo, moglo bi doći vrijeme kada ćemo postati monokulturni svijet bez raznolikosti, ljepote ili nijansi. U Butanu poštujemo svoju kulturu – bez obzira radi li se o velikim tvrđavama, hramovima, molitvenim zastavicama, domovima, našim pjesmama i plesovima... Kultura je iznimno važan dio naše vizije BNS-a. U mjeranju BDP-a kultura je vrijedna samo onoliko koliko donosi prihoda.

Posljednji važan stup je **kvaliteta upravljanja**, stup koji dotiče sve ostale stupove. Mnoge nesreće u svijetu proizlaze iz lošeg ili pogrešnog upravljanja. Još davne 1627. godine veliki lama Zhabdrung Rinpoche, koji je ujedinio Butan kao nacionalnu državu, rekao je da ako vlada ne brine o dobrobiti ljudi, ona nema pravo na postojanje. Zato je Njegovo Veličanstvo bilo vrlo jasno oko toga da uprava treba biti instrument javne službe i da svojim djelovanjem treba zadobiti povjerenje ljudi. BDP ne utječe na kvalitetu upravljanja i njegove posljedice po okoliš, kvalitetu svakodnevnog života, holistički rast ljudi i drugih bića ili buduću održivost ljudske vrste. Vizija BNS-a ne uključuje samo dobrobit sadašnje generacije, već i dobrobit budućih generacija.

Zašto obrazovanje smatrate plemenitim sektorom?

TSP: Kada sam počeo raditi u ministarstvu obrazovanja, Butan se tek otvarao i mogao sam se pridružiti bilo kojem ministarstvu ili odjelu u vladi. No, odlučio sam raditi u sektoru obrazovanja. Sve ideje i snovi koje su iznjedrile velike civilizacije prošlosti mogli su poslužiti kao sjajni temelji naše vlastite civilizacije; vjerski temelji, duhovni, filozofski, humanistički i umjetnički temelji, mogli su zapravo biti naša snaga, vodilja. Ali u našem svijetu koji se ubrzano tehnologizira, materijalizira, industrijalizira, postoji mahiniti pritisak da se stigne prije svih ostalih, da se prijeđe ona posljednja milja što je brže moguće, prije bilo koga drugog, i da se brzo zaradi kako bismo uspjeli u materijalnom svijetu, zbog čega treba postati što je moguće lukaviji i pametniji!

Moramo ulagati u obrazovanje s mudrošću; obrazovanje je puno više od znanja i informacija koje su danas dostupne. Podsjeća me na dramu *Doktor Faust* Christophera Marlowea. Danas imamo faustovsku znanost, faustovsko znanje i faustovsku tehnologiju, ali nemamo faustovsku glazbu. Faust je predaleko posegnuo. Ali njegova iskupljujuća kvaliteta bila je ljubav prema glazbi!

Danas je obrazovanje daleko od onoga što je bilo kada se nazivalo "plemeniti sektor". Citiram T. S. Eliota: "Svo naše znanje vodi nas bliže našem neznanju... svo naše neznanje dovodi nas bliže smrti... bliže smrti, ali ne bliže Bogu." Ali, još uvijek vjerujem da obrazovanje jest i treba biti plemeniti sektor javnog dobra – obdaren svrhom da vida rane, liječi slomljeni svijet, donosi svjetlost i uzdiže. Obrazovanju pripisujem odgovornost da nas približi istini. Trebali bismo moći očekivati da obrazovanje ima viši cilj: učiniti nas uzvišenijima, uzdići umove i misli naše djece.

Danas je obrazovanje izgubilo sposobnost pružanja nade u ljepši svijet. Institucije odgovaraju na zahtjeve

tržišta, tvornica i korporacija. Obrazovanje se predalo, služi tim svjetovnim funkcijama. Međutim, komercijalne tvrtke ne djeluju nužno u skladu s poboljšanjem ili procvatom ljudskih bića ili ljudskim samoostvarenjem. Nama je, naravno, potreban i financijski rast. No, može li samo financijski rast učiniti život uistinu lijepim i radosnim? Hoće li to učiniti društvo mirnijim? Postaje li svijet ujedinjeniji?

Obrazovni sustav mora odgovoriti na dublje porive, impulse i čežnje čovječanstva. Mora se baviti nematerijalnim dok odgovara na nešto tako opipljivo kao što su tržište i zapošljavanje.

Koncept "Zelene škole" je strategija za obnavljanje temeljne funkcije obrazovanja i njegovo angažiranje kao instrumenta za procvat plemenitih vrijednosti u društvu i čovječanstvu.

Obrazovanje bez vrijednosti i morala je opasno; danas su neki od najkvalificiranijih ljudi uključeni u neke od najrazornijih aktivnosti na svijetu. Dok učenike pokušavamo navesti da postanu razboriti i pametni, rijetko će im tko reći: "Morate biti dobro ljudsko biće... Morate poštovati vlastitu božanstvenost i ljudskost... Morate biti odgovorni za viši cilj, za društvo, narod i Majku Zemlju." Danas obrazovne institucije obavljaju samo minimalnu funkciju ispunjenja nastavnog plana i programa, dodjeljuju potvrde, svjedodžbe i diplome... Ali, što se s tim ljudima na kraju događa? Kakav doprinos mogu dati svojim društvima? Ako ih obrazovanje ne može navesti da budu mudriji, onda to ne može učiniti niti jedan drugi sektor. Zato obrazovanje mora biti uzdignuto u plemeniti sektor kakav bi trebao biti.

Stoga je moj koncept "Zelene škole" strategija za obnavljanje ove temeljne funkcije obrazovanja i njegovo angažiranje kao instrumenta za procvat plemenitih vrijednosti u društvu i čovječanstvu.

Obrazovanje odgovara intelektu ili mislećem umu! Ali studenti su mnogo više od samo njihova uma. Moja najveća briga kao pedagoga je očuvanje cjelovitosti učenika. Moram educirati cijelu osobu. Ne mogu na dijete gledati samo kao na potencijalnog budućeg zaposlenika ili kao potencijalnog budućeg zarađivača prihoda. To bi bio redukcionistički i minimalistički, nepravedan pristup. Današnji proces poučavanja i učenja trebao bi se pozabaviti višestrukim dimenzijama koje čine živote naše djece.

Naš planet postao je objekt eksploatacije i potrošnje; zato imamo ove izvansezonske kiše i poplave, tsunamije, šumske požare koji spaljuju milijune hektara, ubijajući i uništavajući život u svojim višestrukim oblicima... to je krajnje tužno.

Ipak, još uvijek je moguće gledati u budućnost, angažirati djecu, mladiće i djevojke prema načelu plemenitosti. Ustani... Ustani... Ustani... Probudi se i napreduj na ovom drugačijem putu!

U okviru modela "Zelene škole" zeleno je boja, ali mnogo važnije, ono je metafora za sve i svakoga tko podržava i održava život u njegovim bezbrojnim oblicima, u njegovim mnogobrojnim formama. Zbog toga je očuvanje i slavljenje života prvi princip obrazovanja. I kada gradimo naše škole, institucije, kada izrađujemo nastavne planove i programe, moramo osigurati provođenje tog istinskog cilja obrazovanja i učenja.

Na taj način možemo imati zelenu školu, zeleni dom, zeleni parlament, zeleno sudstvo, zelenu vladu, zelenu zakonodavnu vlast, zelenu diplomaciju, zeleni biznis, zelenu industriju, zeleno planiranje, zeleno rudarstvo, zelenu orijentaciju, zelene mentalne navike, zelene misli... sve što podržava život.

Za mene obrazovanje predstavlja dvostruki blagoslov – blagoslov onog koji ga pruža i onog koji prima. Obrazovanje je važan čuvar naših snova, vjerovanja i naših ideala. Njegovo ponovno postavljanje i potvrđivanje kao plemenitog sektora trebalo bi nas odvesti na sunčaniju stranu ulice i povratiti ljudskost. ☸

S engleskog prevela: Marina Miletić

SVEMIRSKI TELESKOP JAMES WEBB

Florimond Krins

Kada je riječ o međunarodnoj suradnji koja je od dobrobiti za cijelo čovječanstvo, možda se ne bismo odmah sjetili svemirskih projekata. Međutim, novi svemirski teleskop James Webb (JWST) upravo je jedan takav projekt koji je značajno pridonio napretku znanosti. U suradnji američke NASA-e (Nacionalne uprave za zrakoplovstvo i svemir), ESA-e (Europske svemirske agencije) i CSA-e (Kanadske svemirske agencije) te više od dvadeset pet godina planiranja, izgradnje i sastavljanja, 25. prosinca 2021. godine lansiran je svemirski teleskop JWST (James Webb Space Telescope). Do svoje solarne orbite stigao je u siječnju 2022. godine, milijun i pol kilometara udaljen od Zemlje, nakon

čega je bilo potrebno još šest mjeseci da se aktivira, raširi štitnike za zaštitu od Sunčevih zraka i postavi zrcala. Svoje prve slike poslao je u srpnju 2022. godine.

Teleskop vrijedan deset milijardi dolara jedinstven je i predstavlja veliki iskorak u odnosu na svog starijeg brata, svemirski teleskop Hubble. U odnosu na Hubble, može detektirati objekte sto puta slabijeg sjaja.

Poput Hubblea, JWST koristi infracrveni spektar nevidljiv golom oku. Kasnije se njegovim crno-bijelim slikama dodaju boje kako bismo dobili jasniju predodžbu što nam prikazuju. Infracrveno svjetlo može putovati kroz oblake prašine, ali ga je teško promatrati sa Zemlje jer naša atmosfera apsorbira većinu infra-

Svemir, kozmički krajolik, maglica. (Elemente fotografije montirala NASA)

crvenog spektra. Otuda važnost svemirskih teleskopa poput Hubblea i JWST-a.

Naravno, misija JWST-a nije samo slanje prekrasnih slika iz svemira, nego ima četiri ključna cilja:

1. potraga za svjetlom s prvih zvijezda i galaksija koje su formirale svemir nakon Velikog praska
2. proučiti nastanak i evoluciju galaksije
3. shvatiti kako nastaju zvijezde i planeti
4. proučiti planetarne sustave i porijeklo života

Do sada, u samo nekoliko godina promatranja dubokog svemira, JWST je dao neke zanimljive podatke. Ne samo da je mogao promatrati galaksije udaljene više od dvanaest milijardi svjetlosnih godina, već je otkrio prisutnost organskih molekula u tim galaksijama.

Osim toga, uspio je snimiti sudare najudaljenijih poznatih crnih rupa nastalih samo sedamsto četrdeset milijuna godina nakon Velikog praska, što je

Svemirski teleskop James Webb detaljno je snimio posljednju 'izvedbu' umiruće zvijezde. Otkrio je detalje planetarne maglice Južni prsten koji su prethodno bili skriveni astronomima.

Mistična planina. Područje u maglici Carina (NASA)

pokrenulo pitanje: nastaju li galaksije i razvijaju li se galaksije oko crnih rupa ili se crne rupe formiraju u središtu postojećih galaksija?

Neka od njegovih opažanja također su dovela u pitanje postojeći kozmološki model, naprimjer, mogućnost da su se nakon Velikog praska daleke galaksije koje smo promatrali pojavile znatno ranije nego što smo mislili. Još jedno zanimljivo opažanje pokazalo je da se naš svemir ne širi stalno na isti način, na što su upućivali raniji podaci s Hubblea. Ova razlika u rezultatima opažanja nazvana je Hubbleova "napetost". Novi podaci s JWST-a potvrđuju anomaliju dotad prihvaćenog kozmološkog modela i primoravaju fizičare da ga preispitaju.

Na temelju takvih izazovnih podataka učinjen je veliki napredak u astrofizici. Ovakva istraživanja ukazuju na to da se rezultati ne prilagođavaju postojećoj teoriji, već potiču fizičare da preispitaju svoje stajalište. Takva otkrića pomiču granice znanosti i govore nam da su naše teorije i zamišljene da budu preispitane. ☸

S engleskog prevela: Sofija Stepanovska

***Ako osjećaš bol, živ si,
ali ako osjećaš bol drugih, čovjek si.***

Lav Nikolajevič Tolstoj

